

**ВЧЕНА РАДА ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ
В 1985 – 1994 рр.**

У статті висвітлюється діяльність Вченої ради ХДПІ імені Г.С.Сковороди в період демократизації радянського суспільства і в перші роки незалежності України.

Ключові слова: Вчена рада, ректорат, факультети, кафедри, професорсько-викладацький склад, студенти, навчально-виховний процес.

В статье освещается деятельность Ученого совета ХГПИ имени Г.С.Сковороды в период демократизации советского общества и в первые годы независимости Украины.

Ключевые слова: Ученый совет, ректорат, факультеты, кафедры, профессорско-преподавательский состав, студенты, учебно-воспитательный процесс.

The article highlights the work of the Scientific Council of KhSPU name G.S. Skovoroda during the democratization of Soviet society, and in the first years of Ukrainian independence.

Key words: Academic Council, university administration, faculties, departments, faculty, students, and the educational process.

Постановка проблеми. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди – один із старіших вузів України, науково-педагогічний і студентський колектив якого володіє найбагатшими традиціями підготовки та перепідготовки вчителів усіх спеціальностей не тільки для Харкова та області, але й в цілому для країни. На всіх етапах життєдіяльності ВНЗ, його мозковим центром була Вчена рада, досвід роботи якої в минулі роки не втратила своєї актуальності і на сучасному етапі.

Ця стаття є завершальною в серії статей автора, що висвітлюють діяльність Вченої ради інституту в післявоєнний період. В ній здійснена спроба проаналізувати роботу Ради у роки демократизації радянського суспільства, яка створила умови для залучення широкої вузівської громадськості до розв'язання Вченою радою усіх проблем навчальної, наукової, методичної, виховної та організаторської роботи.

Аналіз актуальних досліджень. Стаття заснована на аналізі документів, які відклалися у фонді інституту державного архіву Харківської області (ф. – Р-4293), а також теперішньому архіві ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Публікації з історії інституту в післявоєнний період містять лише фрагментарні свідчення про роботу Вченої ради.

Мета дослідження. Проаналізувати працю Вченої ради ВНЗ в 1985 – 1994 рр., виявити її особливості в нових історичних умовах.

Виклад основного матеріалу. У статусі Вченої ради, змісті, формах і методах її роботи в 1985 – 1994 рр. відбулися певні зміни, пов'язані з демократизацією суспільства (так звана «перебудова») та наступним реформуванням вищої і середньої освіти, а також зі здобуттям Україною незалежності й суверенітету. Опублікований в 1987 р. проект ЦК КПРС «Основні напрями перебудови вищої і середньої освіти в країні», видані після цього відомчі документи були спрямовані на забезпечення демократизації життя вищих навчальних закладів і розвиток в них форм самоуправління. При цьому припинились «покарання» Мінвузів країни і республіки за високий відсів і низьку успішність студентів, стали обов'язкові звіти ректорів перед колективом з оцінкою їх діяльності, була підвищена роль Вчених рад шляхом розширення їх компетенції та складу. У навчальних планах скорочувалась обов'язкова кількість аудиторних годин, на старших курсах вводилося вільне відвідування лекцій. І хоча через декілька років після цих нововведень стали проявлятися непослідовність та суперечливість процесів «перебудови», у тому числі

і в системі вищої освіти, повернення до старого було вже неможливим.

Після здобуття Україною в 1991 р. державного суверенітету, ліквідації монополії КПРС на владу, подальшої демократизації суспільного життя в країні, з одного боку, були створені сприятливі передумови для підвищення якості підготовки майбутніх вчителів за рахунок новостворених можливостей самостійно вирішувати проблеми навчально-виховної роботи, у тому числі оптимізації навчальних планів і програм, удосконалення форм і методів викладання, позбавлення процесу навчання і виховання від його обов'язкової політизації та ідеологізації, ліквідації двоцентровості в управлінні ВНЗ; з іншого – виникали нові труднощі, які стали результатом обмежених можливостей фінансування системи освіти в умовах економічної кризи, зменшення потреби державних структур в деяких категоріях спеціалістів, неправильним розумінням частини молоді демократії і свободи у зв'язку з невирішеністю ряду національних і соціальних проблем.

На всі ці обставини Рада інституту повинна була адекватно реагувати і приймати реально діючі заходи по забезпеченню підготовки кадрів вчителів, здатних успішно здійснювати свої професійні обов'язки в новій суспільно-політичній обстановці. Зрозуміло, що вирішувати ці завдання сталими, звичними, але досить застарілими методами стало неможливо.

Перший склад розширеної ради інституту чисельністю 91 людина (у тому числі 22 студенти), був сформований у вересні 1987 р. Саме на долю цієї Ради випав перший звіт ректора з вирішенням питання про подовження його повноважень на наступні 5 років, який відбувся 29 квітня 1988 р.

Звітна доповідь ректора інституту І. Ф. Прокопенка містила конкретні показники розвитку вузу за 8 років його перебування на посаді. Статистика переконливо свідчила про неабиякі здібності ректора у справі керівництва всіма сторонами життєдіяльності колективу інституту. Звернемо увагу на деякі факти. У 1980 р. в інституті навчалося 4000 студентів, з них 2500 на стаціонарі (8 спеціальностей) і 1500 на заочному відділенні (4 спеціальності). За 8 років прийом на перший курс збільшився з 500 до 1060 чол. в рік на стаціонарі і з 200 до 400 чол. – на заочному відділенні. Загальна кількість студентів досягла 7000, з них 4000 навчалися на стаціонарі. Діапазон спеціальностей виріс до 19 на стаціонарі і 7 – на заочному відділенні. На всіх факультетах інституту з'явилися спеціалізовані аудиторії, аудиторії, комплексно обладнані технічними засобами навчання, класи, оснащені комп'ютерною, мікропроцесорною та іншою технікою. Але головним у збільшенні обліково-матеріальної бази стало те, що, незважаючи на труднощі, успішно просувалося будівництво нового навчального комплексу. Його перша черга (корпусу фізико-математичного і природничого факультетів), вже була введена в експлуатацію.

Наполеглива увага ректора до реалізації програм «Кадри» і «Наука» сприяла швидкому зростанню наукового потенціалу професорсько-викладацького складу, збільшенню випуску навчально-методичної продукції для студентів інституту і шкіл міста та області. Відсоток викладачів із вченими ступенями і званнями зріс з 42,7% (1980 р.) до 60,0% (1988 р.), кількість докторів наук, професорів за цей період збільшилась з 7 до 22 чол. Об'єм друкарської продукції у 1987 р. склав 404 д.а. порівняно з 130 д.а. в 1980 р. Тільки за 1987 р. було опубліковано 12 підручників і навчальних посібників, 85 методичних посібників для вчителів та студентів, 13 монографій. В 1986 – 1987 рр. було захищено 2 докторських і 25 кандидатських дисертацій, а в першому кварталі 1988 р. – 11 кандидатських дисертацій і представлені до захисту 2 докторські дисертації.

За ці роки були покращені житлові умови 61 сім'ї викладачів і співробітників інституту, але враховуючи збільшення колективу, гострота цієї проблеми знята не була.

Однак, кількісні показники, навіть вражаючі, навряд чи в повній мірі можуть характеризувати авторитет ректора в колективі. Члени Ради із числа керівників навчально-методичних підрозділів, викладачів і студентів, які виступали на цьому засіданні, відмічали, що І. Ф. Прокопенко відрізняється високим професіоналізмом, особистою працелюбністю, гуманним ставленням до людей незалежно від їх службового становища,

доступністю і доброзичливістю, високою, але справедливою вимогливістю. Завдяки цим якостям він зміг створити в колективі інституту здорову робочу атмосферу, мобілізувати її на досягненні відмічених успіхів. Інститут за ці роки чотири рази займав перші місця у змаганнях серед педагогічних закладів України.

Рада одногосно продовжила повноваження ректора на наступні 5 років, обрав у його особі свого голову.

У липні 1989 р. було опубліковано «Тимчасове положення про вищі навчальні заклади СРСР». Згідно цього документу Раді інституту були передані функції вищого органу управління навчальним закладом. У зв'язку з цим 30 серпня 1989 р. в інституті був сформований новий склад розширеної Ради чисельністю 111 чол. У ній були представлені всі навчальні підрозділи, відділи, громадські організації, трудові і навчальні колективи. Із складу цієї Ради була обрана Вчена рада інституту, яка складалася з 35 чоловік, до неї увійшли окрім ректора-керівника Ради І.Ф.Прокопенка, проректори: В.І.Євдокімов, Г.В.Єльнікова, О.М.Микитюк, Г.В.Троцько; декани факультетів: С.Ю.Балбенко, М.В.Гадецький, О.П.Єфимець, О.В.Зеленько, Є.О.Олексєєнко, С.Б.Стасєвський, В.Д.Стасєнко, В.А.Титарь, Н.В.Шиловцева, Л.П.Юрченко; завідувачі кафедрами: В.Б.Андрєнова, Н.О.Воскрєсенська, В.А.Друзь, А.В.Івойлов, Л.А.Лисиченко, В.І.Лєзова, Г.Г.Петренко, В.К.Рибалко, Є.Л.Уварова; керівники громадських організацій: В.В.Курченко, Л.М.Плиско, І.Т.Сипченко, І.Ф.Турко; провідні професори кафедр: М.Ф.Гетманець, Н.І.Горлач, С.І.Дорошенко, Г.В.Калашнікова, Л.Д.Попова, Л.Г.Фрізман та представники аспірантської й студентської громадськості.

Ще більш ширше коло представників у складі розширеної Ради скликалося для заслуховування щорічного звіту ректора. У його засіданні з правом вирішального голосу тепер брали участь члени парткому ВНЗ, декани факультетів, завідувачі кафедрами, які не входили до складу Вченої ради, представники профспілкової і комсомольської організацій, співробітники і студенти. Студенти в цій раді склали одну третину її чисельності.

Проте, як і слід було чекати, кампанія демократизації діяльності Вченої ради і спроба таким чином підвищити ефективність її роботи, у повній мірі бажаного результату не принесла. Як образно відмітив з цього приводу бувший багато років ректором ХНУ імені В. Н. Каразіна, професор І. Є. Таганов: «Все це кинули на непідготовлений вузівський народ» [3. С. 6].

Тому ідея «наддемократизації» складу і роботи Ради після набуття Україною статусу суверенітету, пішла в небуття так само, як і сама перебудова горбачовського зразка.

Безумовно, вирішення основних питань навчально-виховної, методичної і наукової праці у ВНЗ потребує колективного розуму, і цей розум традиційно втілювала в собі Вчена рада, що завжди працювала при ректорі і під його керівництвом. Галаслива кампанія демократизації вузівського життя в період перебудови не змогла порушити цю традицію, бо і в ці роки вона була робочим органом, який оперативно і по суті вирішував основні проблеми вузівського життя.

З наданням в 1987 р. Раді досить широких повноважень у формуванні оптимальної структури інституту, вдосконаленні змісту навчального процесу, його форм і методів, вона зробила немало зусиль, направлених на забезпечення підготовки вчительських кадрів, які б відповідали сучасним вимогам, на перетворення інституту у високопрестижний, першокласний вищий навчальний заклад України.

Головною рисою роботи Ради в цей період була оперативна реакція на вирішення актуальних проблем, які висувало життя у зв'язку із збільшенням потреби загальноосвітніх установ України у висококваліфікованих кадрах вчителів зі всього спектру їхньої спеціалізації. Швидке кількісне і якісне зростання інституту в 1980-ті – на початку 1990-х рр., формування нових факультетів і кафедр, збільшення об'ємів і специфіки навчальної роботи у зв'язку із введенням підготовки студентів з нових спеціальностей, вимагало від Ради приділяти особливу увагу вирішенню цих питань. Вона

повинна була оперативно аналізувати процеси становлення і роботи нових навчальних підрозділів і напрямків, брати безпосередню участь у комплектуванні їх кваліфікованими кадрами, турбуватися про швидке накопичення досвіду підготовки вчителів нових професій, про створення і вдосконалення навчально-матеріальної бази.

На своїх засіданнях і в процесі їх підготовки Рада приділила головну увагу питанням стабілізації навчальних планів і програм, насиченню їх необхідними сучасному вчителю курсами, спецкурсами і факультативами, зміні підходів до індивідуальної і самостійної роботи студентів, змісту, формам і методам їх атестації та контролю за якістю підготовки спеціалістів. Так, тільки у 1989 – 1991 рр. нею була введена безперервна педпрактика по ряду спеціальностей, внесені значні зміни в навчальні плани з гуманітарних дисциплін спеціальності «Початкова військова підготовка і фізичне виховання»; введені нові предмети: «Елементарна математика» і «Фізіологічні особливості дітей і підлітків з основами шкільної гігієни» (для студентів фізмату, природничого, педагогічного, художньо-графічного факультетів та факультету російської мови і літератури); введені державні іспити з педагогіки і психології, курсові роботи з історії України, інші нові спецкурси і спецсемінари тощо.

Особливо велику увагу Рада приділила створенню оптимальної організаційної структури інституту шляхом підвищення рівня спеціалізації та створення нових кафедр і факультетів. Починаючи з 1987 р. в інституті були створені нові факультети – української мови та літератури, російської мови та літератури і заочний (1988 р.), художньо-графічний і факультет підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників народної освіти (1990 р.), історичний, музично-педагогічний і іноземної філології (1991 р.) За нашими підрахунками з 1989 до 1993 рр. шляхом створення нових, розширення або перейменування старих, було сформовано 43 кафедри. Всього у 1993 р. в інституті функціонувало 55 кафедр, які налічували у своєму складі 550 педагогічних співробітників. Вони забезпечували навчання і виховання 8406 студентів десяти факультетів (з них 5308 стаціонару) за 31 спеціальністю [1. С. 64].

Удосконалювалась також структура навчального процесу, методика проведення занять і оцінок знань студентів. Заслуховуючи підсумки семестрів, звіти деканів та завідуючих кафедр, члени Ради неодноразово відзначали, що в інституті покращується номенклатура навчальних дисциплін, розрахунок часу та їх вивчення, логічна послідовність вивчення курсів, оптимізуються темпи та терміни вивчення як окремих предметів, так і навчання в цілому, покращується співвідношення теоретичних і практичних занять. Багато хто із викладачів і кафедр у ці роки активно впроваджували у навчальний процес нові педагогічні технології, сучасні технічні засоби навчання, застосовували прогресивні способи оцінки знань студентів.

Цьому сприяла постійна турбота Ради про підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу. На її засіданнях здійснювався суворий контроль за виконанням кафедрями перепідготовки педагогів у ІПК на ФПК, шляхом стажування, самовдосконалення в процесі використання творчих відпусток і відряджень. Кожні п'ять років одну із цих форм перепідготовки повинний був пройти кожний педагог.

Важливу роль у підвищенні якісного складу професорів і викладачів відіграла розпочата в 1985 р. атестація кадрів інституту, а потім їхня переатестація кожні п'ять років, яку проводила щороку затверджена Радою атестаційна комісія на чолі з ректором. Така висока вимогливість до ділових якостей педагогів забезпечувала високий рівень навчального процесу.

Одним із пріоритетів діяльності Ради було зміцнення ділових зв'язків зі школами міста і області та органами народної освіти. До 1980-х рр. у цій справі був накопичений значний досвід. Факультети і кафедри надавали школам, вчителям постійну різноманітну допомогу, у свою чергу, школи і органи народної освіти допомагали інституту вирішувати найважливіші питання навчального процесу шляхом надання своєї «виробничої» бази і кращих вчителів для проведення педагогічної практики студентів. Для педагогічного

інституту школи були своєрідною лабораторією вироблення практичного досвіду, цілюще живлячи навчальний процес. Рада 2-3 рази на рік в різній постановці обговорювала ці питання на своїх засіданнях. Обов'язковим об'єктом її уваги були планові педагогічні практики студентів, організація щорічних зустрічей випускників, стан вивчення шкільного досвіду, шефської роботи, перепідготовки вчителів, участь викладачів у розробці навчально-методичної літератури для шкіл, надання школам методичної й матеріальної допомоги тощо. Проте, неможливо не помітити, що все ж таки до кінця 1980 р. ця робота велася Радою без достатньої плановірності і організації, шляхом реагування на події та потреби, що виникали, в надії на розуміння важливості цього питання факультетами й кафедрами. Не випадково, обговорюючи питання зв'язку зі школами, слухаючи звіти керівників навчальних підрозділів, Рада не рідко стикалася з серйозним недоопрацюванням тієї чи іншої кафедри, факультету в цих питаннях і змушена була лише констатувати не використані можливості та вживати заходів для усунення недоліків.

Головною причиною цих недоробок, було те, що зв'язки зі школами будувалися на базі ініціативи і самодіяльності кафедр та факультетів при відсутності єдиного плануючого й координуючого цю роботу центру. Тому в 1989 р. в інституті була введена посада проректора з навчальної і експериментальної роботи в школі. Це повинно було сприяти забезпеченню більш тісних плановірних зв'язків інституту зі школами та іншими установами народної освіти, докорінному поліпшенню підготовки випускників до безпосередньої роботи в школі, своєчасному і більш ранньому прояву педагогічних схильностей у студентів, які обрали вчительську професію, розробці та впровадженню у навчальний процес нових технологій навчання студентів, вивченню досвіду вчителів-новаторів та його впровадженню в діяльність інституту.

Ректорат ініціював проведення засідання Ради інституту спільно з колегією обласного управління народної освіти та інститутом удосконалення вчителів, яке відбулося 26 жовтня 1991 р. На ньому було обговорено питання «Про зв'язок факультетів і кафедр інституту зі школами і органами народної освіти». Учасники Ради підбили підсумки цієї роботи і намітили конкретні шляхи її удосконалення в інтересах підвищення якості підготовки вчительських кадрів, які володіють не тільки теорією навчання і виховання, але й практикою роботи з тими, хто навчається. Зокрема вчена Рада вирішила створити науково-методичну раду інституту по зв'язкам зі школами і організаціями народної освіти у складі 22 працівників, яку зобов'язали планувати та координувати цю роботу, а також вирішення ряду конкретних проблем: укласти договори інституту з Харківським облОНО, Есхарівським педагогічним ліцеєм, Харківським і Красноградським педучилищами, середніми школами № 9, 55, 89, 116, 63 про співробітництво в рамках навчально-науково-педагогічного комплексу; спільно з Київським райОНО розробити модель базової школи для затвердження у травні 1991 р. на Раді інституту; переглянути положення про філію кафедри при школах і мережу базових шкіл, координувати роботу викладачів інституту в школах за їх заявками, залучати вчителів до наукової роботи тощо. Деканам факультетів пропонувалося створити на випускних курсах групи із творчих студентів та організувати їхню підготовку через спецкурси для роботи в школах нового типу та профільних класах.

Реалізація прийнятих рішень сприяла приведенню роботи інституту по зв'язкам зі школами в єдину науково обґрунтовану і координовану систему.

У ці роки особливу тривогу у Раді викликав стан викладання гуманітарних дисциплін, які, як і суспільство в цілому, переживали серйозну кризу. Соціологічні дослідження, проведені в інституті, свідчили про те, що значна частина студентів втратила до них належний інтерес. Кількість студентів, які виступали на семінарах, становила 25%, тих, які використовували при підготовці до занять додаткову літературу – 21% і тих, хто брав участь в конкурсах – 31%. 23% опитаних студентів не вважали важливим для своєї спеціальності хороші знання марксистсько-ленінської теорії, а 34% студентів низько оцінювали роль вивчення гуманітарних наук у формуванні світогляду вчителя. Як

відзначав ректор інституту І. Ф. Прокопенко, це сталося тому, що реальне життя нерідко розходилося з принципами теорії, яку вивчали студенти. Соціальна несправедливість, подвійна мораль, деколи боротьба за істинні цінності, виховували тільки байдужість до предметів гуманітарного профілю. Між тим якість успішності студентів з цих дисциплін на більшості факультетах досягла 75-80%, що не завжди відображало дійсність [2].

Навчені життєвим досвідом, розумінням необхідності формування наукового світогляду в майбутніх вчителів, які ще мають виховувати майбутнє покоління України, члени Ради, викладачі не тільки гуманітарних, а й спеціальних кафедр у своїх виступах на засіданнях Ради не раз рекомендували «рецепт лікування вірусу» недооцінки формування наукової самосвідомості у випускників: в умовах свободи оцінок суспільно-політичних подій та явищ, в осмисленні правди життя без шарахання то в чорне, то в біле, без підміни однієї напівправди на іншу, студенту може допомогти лише рекомендована педагогом корисна книга та його мудрі слова.

Відразу після прийняття Верховною Радою УСРР «Закону про мову на Україні» Вчена рада розробила і 23 липня 1989 р. затвердила план заходів, направлених на розширення середовища функціонування української мови та вивчення української культури в ХДПІ імені Г. С. Сковороди. Були вжиті також заходи з розширення підготовки вчителів української мови та літератури, по забезпеченню загальноосвітніх шкіл і професійних училищ, а також з вивчення практичного курсу української мови на неспеціальних факультетах. Кафедри української мови Рада доручила розробити програму і практикум курсу української мови для студентів неспеціальних факультетів і зобов'язала деканати привести у відповідності з законом систему інститутських заходів, направлених на розширення функцій української мови в навчальній, науковій, виховній роботі та ведення ділової документації. Факультетам було запропоновано ввести факультативи з історії Української культури.

Ці та інші заходи, розроблені Радою, послідовно втілювалися в життя і вже невдовзі дали позитивний результат. Перевіривши за дорученням Ради хід виконання рішень комісія у складі професорів О.Г. Муромцевої, В.Д. Ткаченка і Л.А. Лисиченка у своєму звіті на засіданні Ради 31 січня 1992 р. відмітила, що «Закон про мову на Україні» впроваджується в життя: на факультеті української мови та літератури в 1992 р. предмети на 98% викладаються на українській мові; на фізико-математичному і природничому факультетах створені групи з вивчення української мови; виконується постанова Міністерства освіти України про вивчення української мови на неспеціальних факультетах; різко збільшилась кількість навчальних посібників на українській мові; загальноінститутське діловодство здійснюється на українській мові; збільшилась кількість українських видавництв, які виписувала бібліотека.

Однак, Рада відмітила, що темпи цього процесу, враховуючи, що в школах міста та області зростає кількість українських класів, виникають українські гімназії, ліцеї, слід посилити. З цією метою факультетам було запропоновано скласти графік переходу до викладання усіх предметів українською мовою, створити стимули активізації цієї роботи, організувати курси вивчення української мови для викладачів та студентів; вживати заходів щодо написання студентами курсових та дипломних робіт українською мовою.

Цими заходами Радою було покладено початок вирішення складної проблеми забезпечення функціонування державної мови в інституті. Значення цієї роботи багаторазово зросло після здобуття Україною незалежності й суверенітету.

Значну увагу Рада приділяла підготовці із числа абітурієнтів узбецької національності вчителів російської мови та літератури для шкіл Узбецької РСР. Готувати кадри для цієї республіки інститут розпочав в 1966 р. на філологічному факультеті, а з 1988 р. до цієї роботи було залучено факультет російської мови та літератури. Обговоривши у грудні 1989 р. питання «Про підготовку національних кадрів для Узбецької РСР», Рада підвела підсумки цієї праці. В матеріалах її засідання відмічається, що за 23 роки для шкіл Узбецької РСР підготовлено більше 500 спеціалістів. Абсолютна

більшість випускників спеціальних груп успішно здавали курсові та державні екзамени. Так, за підсумками літньої сесії 1988 – 1989 навчального року із 182 тих, хто складав екзамени, – 159 (87%) отримали відмінні і добрі оцінки. З числа випускників спеціального відділення було немало висококваліфікованих вчителів, двоє з них (І.А.Бикова і Р.П.Салієва) стали кандидатами філологічних наук, О.Р.Касімова – аспіранткою кафедри сучасної російської мови та літератури. Після розпаду СРСР спеціальне відділення припинило свою роботу.

Одним із пріоритетних напрямків Рада вважала наукову організацію самостійної роботи студентів та індивідуалізацію навчання. Самостійна робота розглядалась нею, не як неконтрольований процес, а як якісно новий рівень навчання. З одного боку, вона повинна була забезпечити вплив на ту категорію студентів, які вимагали особливої уваги, а саме: студенти, які відставали, або мали перерив у навчанні, які мали дітей, сиріти, військовослужбовці тощо; з другого боку, стати обов'язковим видом занять для всіх студентів. Ця робота стала плануватися деканатами і кафедрами, піддаватися перевіркам та контролю. Кожний етап цієї роботи, кожне завдання повинно було бути конкретним, а сама перевірка знань перетворитися в творчий процес, який повинен був супроводжуватися постійним спілкуванням і розвитком майбутнього вчителя, вихованням його відповідальності за якість знань.

(Далі буде)

ЛІТЕРАТУРА

1. Основні показники діяльності університету (станом на 01.03.1998). – Х., 1998. – С. 64.
2. Протокол №12 засідання Совета от 30 августа 1988 г. – Текущий архив института. Тарапов И.Е. Харьковский университет. Страницы истории. Сб. актовых речей на торжественных заседаниях Ученого совета (1976 – 1993). – Х.: Фолио, 1997. – С. 6.